

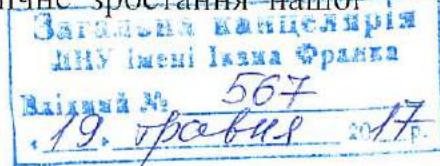
**ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертацію Шиби Оксани Андріївни
«Вплив розвитку транспортної інфраструктури на економічне зростання
країн-членів Європейського Союзу», подану на здобуття наукового
ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю
08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини**

***Актуальність теми роботи
та її зв'язок з напрямами наукових досліджень***

У наукових публікаціях вчених економістів, які досліджують проблеми розвитку розвинутих держав світу, зокрема країн-членів ЄС, значна увага зазвичай приділяється особливостям формування та реалізації економічної політики, пов'язаної з фінансово-бюджетним і валютно-кредитним регулюванням, забезпеченням макроекономічних і міжрегіональних пропорцій, стимулуванням зовнішньоекономічної діяльності, вирішенню інституційних проблем тощо. Натомість, дослідження впливу інфраструктури на економічне зростання, який є доволі вагомим, не набуло достатнього поширення, особливо у публікаціях українських авторів. Водночас, досвід розвинених держав світу показує, що часто саме розвиток інфраструктури виступає вирішальним чинником економічного зростання окремих держав та регіонів, особливо коли мова йде про вибір пріоритетів їх економічної політики в умовах поглиблення європейської інтеграції.

У цьому сенсі тема наукового дослідження дисертаційної роботи О. Шиби відзначається високим рівнем актуальності, передусім з огляду на перспективи наближення України до стандартів ведення економічної політики країн-членів ЄС. Зокрема, дослідження механізмів впливу розвитку транспортної інфраструктури цих країн на їх економічне зростання виступає вагомим чинником формування пріоритетів економічної політики України на сучасному етапі європейської інтеграції. Адже одним з ключових бар'єрів, які перешкоджають наближенню України до ЄС є саме слабкий рівень розвитку транспортної інфраструктури. Це спричинено тривалим періодом домінування адміністративно-планових методів господарювання, які негативно відобразилися цілих сегментах економіки, включаючи транспортну інфраструктуру, нездовільний стан якої набув у нашій державі хронічного характеру. Натомість у ЄС транспортна інфраструктура відзначається винятково високим рівнем якості та модернізованості. Як наслідок, сьогодні однією з ключових проблем, у контексті економічного зростання України на принципах та стандартах ЄС, є саме недостатній рівень розвитку транспортної інфраструктури.

Вирішення поставлених у роботі завдань покликане сприяти наближенню України до ЄС та стимулювати економічне зростання нашої

Підтвердженням актуальності обраної теми дисертаційної роботи є її прямий зв'язок з тематикою науково-дослідних робіт Львівського національного університету імені Івана Франка, зокрема факультету міжнародних відносин, а саме науково-дослідних тем кафедри міжнародних економічних відносин «Екологічні чинники економічного зростання в країнах Центрально-Східної Європи» (номер державної реєстрації 0114U004246) та «Стратегії міжнародної конкурентоспроможності та конвергенції соціально-економічного розвитку ЄС» (номер державної реєстрації 0115U003956).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Дисертаційна робота О. Шиби є завершеним науковим дослідженням, виконаним на належному рівні. Основні положення, методичні підходи, висновки та рекомендації, які змістово розкриті в опонованій дисертації є належним чином обґрунтовані та достовірні. Це підтверджується застосуванням фундаментальних положень теорії міжнародних економічних відносин та європейської інтеграції, а також використанням широкого масиву наукової літератури, статистичних даних і нормативно-правових документів. Авторкою критично переосмислені і використані результати досліджень учених країн-членів ЄС і вітчизняних авторів. Крім того, дисертація вирізняється використанням широкого спектру сучасних загальнонаукових і спеціальних методів.

Структура дисертації є чіткою та логічною. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертаційного дослідження, висвітлено мету і завдання роботи, визначено об'єкт, предмет і методи дослідження, розкрито наукову новизну і практичне значення отриманих результатів. Сформульовані мета та завдання дослідження відображають ключові аспекти обраної проблеми і визначають послідовність викладу матеріалу.

У першому розділі дисертаційної роботи досліджуються теоретичні засади формування і розвитку транспортної інфраструктури країн членів ЄС формуються поняття та основні характеристики транспортної інфраструктури, еволюція наукових поглядів на взаємозв'язок розвитку цієї інфраструктури та економічного зростання держав, а також особливості становлення та розвитку спільної транспортної інфраструктури ЄС та інтеграції окремих країн-учасниць цього об'єднання на основі спільних механізмів її використання.

Зокрема, авторкою відзначається що транспортна інфраструктура є вагомою ланкою між виробництвом і споживанням (ст. 18), здійснюється класифікація транспортної інфраструктури шляхом виділення: функціональних критеріїв, критеріїв сфери обслуговування, просторових критеріїв та критеріїв власності (ст. 19), окреслюється структурна

компонентність транспортної інфраструктури (ст. 29), наводяться наслідки впливу інфраструктури на економічне зростання держави, зокрема шляхом виділення ефектів прямої продуктивності взаємозамінних елементів, акумуляції факторів виробництва, сукупного попиту, інструменту промислової політики, інфраструктурного зростання суміжних галузей, масштабу та охоплення (ст. 33).

Крім того, окрема увага приділяється підставам формування спільної транспортної політики ЄС у сучасних економічних умовах. Зокрема, до таких підстав авторкою віднесено великі транспортні витрати, низьку безпеку дорожнього руху, різницю у наданні попередніх дозволів між країнами, обмеження на мобільність людей і товарів, забруднення навколошнього середовища, нехтування екологічними нормами, недотримання прав пасажирів, дискримінацію з боку перевізників щодо розцінок на перевезення, обмеження свободи пересування автомобілів, прогалини у розвитку транспортної інфраструктури окремих регіонів, а також відсутність вільної конкуренції у транспортному секторі (ст. 48).

На основі здійсненого аналізу причин виникнення спільної транспортної політики ЄС та окреслення стадій її розвитку авторкою запропоновано завдання спільної транспортної політики, а саме: необхідність зміни співвідношення різних видів транспорту, розвиток взаємодії між різними видами транспорту на основі інтермодальних перевезень, поліпшення фінансового забезпечення транспортної інфраструктури, створення ефективних механізмів платності користування окремими її ланками тощо (ст. 60).

У другому розділі дисертаційної роботи аналізується вплив удосконалення транспортної інфраструктури на розвиток економіки країн-членів ЄС. Зокрема, у цьому розділі авторка приділяє першочергову увагу характеристиці транспортних систем країн-членів ЄС. Здійснено аналіз показників розвитку транспортної інфраструктури, зокрема залізничної, автомобільної та водної, протягом 2000-2014 років (ст. 63-64), а також досліджено динаміку світового і внутрішнього експорту та імпорту вантажних перевезень країн-членів ЄС за цей самий період у взаємозв'язку з темпами зростання валового продукту транспортної галузі і тоннажу вантажних перевезень ЄС (ст. 68-71).

На цій підставі відзначається що обсяги вантажних автоперевезень зростали практично у всіх країнах-членах ЄС, при цьому особливо помітно і динамічно – частка вантажів перевезених автомобільним транспортом збільшувалася в Естонії, Словаччині та Словенії. Водночас, в 11 країнах-членах ЄС навпаки, частка перевезень здійснених автомобільним транспортом зменшилася. Передусім це стосується Бельгії та Австрії (ст. 73). Також відзначається, що частка перевезень в ЄС вантажів та пасажирів залізницею у другій половині 20 століття знизилася: для вантажів на 22%, а для перевезення пасажирів – на 5%. Для усунення цієї негативної тенденції та збільшення частки залізничного транспорту в вантажних перевезеннях до

2020 року розроблені директиви ЄС, якими передбачається істотне реформування залізничного транспорту країн-учасниць (ст. 75).

Авторкою відзначається, що сьогодні більшу частину вантажних перевезень у Європі виконують компанії, що входять у міжнародний союз комбінованих залізнично-автомобільних перевезень. Зокрема вони забезпечують зростаючий обсяг змішаних транспортних сполучень.

Основними проблемами транспортних перевезень в ЄС, на думку авторки, залишаються: висока завантаженість доріг, забруднення навколошнього середовища та висока смертність у дорожніх пригодах. Також в роботі відзначається, що важливим ускладнюючим моментом для логістики транспортних перевезень є те, що національні залізниці країн-членів ЄС мають різні технічні стандарти, які недостатньою мірою інтегровані між собою (ст. 83).

Аналізуючи чинник транспортної інфраструктури в економічному зростанні країн-членів ЄС авторкою розроблена модель впливу інвестицій у транспортну інфраструктуру на економічне зростання відповідних країн. На цій підставі визначено, що завдання розвитку та інвестиційних вкладень у транспортну інфраструктуру стало одним з пріоритетів економічної політики більшості країн-членів ЄС, оскільки для зростання національних економік їм потрібні масштабні внутрішні інвестиції, передусім такі, що дають змогу диверсифікувати національні економічні системи (ст. 86).

Серед чинників формування загального рівня конкурентоспроможності країн-членів ЄС виділено індекс ефективності логістики, який дозволяє провести оцінку та співставлення логістичних систем різних країн. Він обчислюється за критерієм ефективності процесу оформлення митних документів, якості торгової і транспортної інфраструктури, простоти організації поставок за конкурентними цінами, якістю логістичних систем, можливістю відстеження та контролю вантажів, а також своєчасністю доправлення їх до пункту призначення у межах запланованого або очікуваного терміну. Лідерами ЄС за цим показником є Німеччина, Нідерланди та Швеція.

Аналізуючи відповідні дані для України відзначається, що вона посідає 84-те місце у цьому рейтингу серед країн світу. Це є достатньо невисоким показником і стає підставою для висновку про необхідність використання досвіду країн-членів ЄС у реформуванні інфраструктурного сектору (ст. 94).

Окрему увагу в роботі приділено дослідженю напрямів підвищення ефективності автомобільних вантажних перевезень між країнами-членами ЄС та третіми державами. Зокрема, ключовими проблемами вантажних перевезень між країнами-членами ЄС і третіми державами визначено: правові, ринкові та інфраструктурні, серед яких виділяється невідповідність законодавства третіх країн не членів ЄС нормам Євросоюзу, низька конкурентність їх товарів і послуг, які експортується на ринки ЄС, кількісні обмеження певних товарів, а також недостатня якість дорожньої інфраструктури третіх країн (ст. 123).

Ключовими напрямами активізації вантажних перевезень між країнами-членами ЄС і третіми країнами авторка вважає розвиток логістики, вузьку спеціалізацію підприємств з перевезення вантажів певного виду, інвестиції в інноваційну сферу, удосконалення організації виробництва і праці, комплексний контроль над перевезеннями, інновації у перевезеннях, планування портфельних замовлень, спрощення митного оформлення документів, а також розширення ринку перевезень (ст. 128).

Дослідження дозволило зробити авторці висновок, що механізм впливу інвестицій на розвиток транспортної інфраструктури країн-членів ЄС складається зі стимулюючого позитивного впливу інвестицій у транспортну інфраструктуру цих країн та поліпшення умов для вантажних робіт і для ринку послуг шляхом зниження цін, економії часу, більшої гнучкості ринку. Як наслідок, зростають доступність і місткість ринків, які своєю чергою впливають на ефект масштабу та економічне зростання й інноваційність. У підсумку збільшуються обсяги експорту та імпорту, а також розширюється виробництво (ст. 131).

У третьому розділі дисертаційної роботи наводяться напрями використання досвіду ЄС для удосконалення транспортної інфраструктури України. Зокрема, спочатку проаналізовано стан транспортної інфраструктури нашої держави та перспективи її розвитку (ст. 133-138), описано можливості впливу європейських транспортних коридорів, які проходять Україною, на розвиток транспортної інфраструктури нашої держави (ст. 130-140), а також змодельовано залежність ВВП країни від зміни капітальних інвестицій у транспортну інфраструктуру (ст. 147-149).

Окреслюючи пріоритети співпраці України та країн-членів ЄС у площині розвитку та модернізації транспортної інфраструктури, авторка досліджує проектні можливості співпраці та інтеграції у вказаній сфері. Зокрема, виявлено потенціал реалізації стратегії в окремих напрямах розвитку транспортної інфраструктури, передусім стратегій міського транспортного руху в межах міста Львова, а також окреслено джерела фінансування та інвестування у розвиток транспортної інфраструктури України в процесі налагодження співпраці з ЄС та реалізації спільніх програм. Серед практичних рекомендацій щодо підвищення потенціалу транспортної інфраструктури України слід відзначити окреслення напрямів підвищення цього потенціалу та засоби організаційно-економічного забезпечення відповідних заходів (ст. 167). У висновках висвітлено отримані результати лаконічно та коректно. Робота доповнена списком використаних джерел, який складається зі 143 позицій, а також 8 додатками.

В цілому слід відзначити, що дисертаційна робота О.Шиби є самостійною, завершеною, належним чином структурованою науковою працею, її розділи логічно взаємозв'язані і становлять цілісне наукове дослідження, поставлені завдання вирішенні і висвітлені в науковій новизні і висновках дисертації.

Наукова новизна результатів, одержаних особисто здобувачем та внесених на захист

Оцінюючи найважливіші здобутки дисертації О. Шиби варто вказати на отримані результати, що мають вагому наукову новизну.

Авторкою вперше визначено механізм впливу інвестицій у розвиток транспортної інфраструктури на економічне зростання країн-членів ЄС через збільшення активів інфраструктурного капіталу, скорочення частки транспортних витрат у кінцевій ціні товару, оптимізацію використання робочої сили і вихід транспортних компаній на більші ринки.

Крім того, в роботі удосконалено методичні підходи до підвищення ефективності перевезень між країнами членами ЄС та третіми країнами на прикладі автомобільних вантажних перевезень з урахуванням чинника розвитку транспортної інфраструктури, а також за рахунок використання компетенції ЄС у сфері транспортної інтеграції та кооперації.

Вагомим новим науковим здобутком авторки є підхід до моделювання впливу зміни капітальних інвестицій у транспортну інфраструктуру на ВВП країни, що підтвердило можливість більш точного відтворення тенденцій зміни ВВП на основі використання фактору зміни обсягів капітальних інвестицій.

Науковою новизною відзначаються також розроблені рекомендації щодо удосконалення ефективності урядових заходів з розвитку транспортної інфраструктури України на основі досвіду країн-членів ЄС і розроблених сценаріїв процесів інвестування в транспортну інфраструктуру України в короткостроковій перспективі.

Авторкою розвинуто теоретичні підходи до узагальнення ефектів від транспортної інфраструктури, які позитивно впливають на розвиток і зростання економіки, зокрема виокремлено вісім основних каналів впливу, а саме: ефект прямої продуктивності, ефект взаємозамінних елементів, ефект акумуляції факторів виробництва, ефект сукупного попиту, ефект інструмента промислової політики, інфраструктурного зростання, ефект суміжних галузей, ефект масштабу та охоплення.

У роботі також запропоновано нові теоретико-методологічні підходи до характеристики транспортної інфраструктури як сполучної ланки між виробництвом і споживанням та здійснено статистичний аналіз основних показників розвитку транспортної інфраструктури країн-членів ЄС, з виокремленням модальної частки вантажоперевезень.

Науково-практична значущість результатів дослідження

Обґрунтовані в дисертації теоретико-методологічні підходи, положення та висновки можуть бути рекомендовані до використання у науково-дослідній роботі у дослідженнях впливу транспортної інфраструктури на економічне зростання держав та регіонів у процесі поглиблення європейської інтеграції. Практична значущість отриманих результатів полягає в

можливості їх використання органами державного та регіонального управління для підвищення ефективності стратегічних рішень та практичних завдань, спрямованих на розвиток транспортної інфраструктури з метою забезпечення економічного зростання.

Зокрема, наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертації, отримали застосування у Львівській обласній державній адміністрації, департаменті економічної політики (довідка № 1-807 від 28.03.2017), а також у роботі ТзОВ «Агро-Інвест» для оптимізації організації процесів міжнародних перевезень (довідка від 20.12.2016).

Низку науково-методичних напрацювань дисерантки було впроваджено в навчальний процес Львівського національного університету імені Івана Франка під час викладання курсів світової економіки, міжнародних економічних відносин і міжнародної логістики на кафедрі міжнародних економічних відносин факультету міжнародних відносин (довідка № 1093-Н від 14.03.2017).

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Основні положення та пропозиції дисертаційної роботи знайшли достатнє висвітлення у 10 наукових працях у тому числі 7 статтях у наукових фахових виданнях і 3 матеріалах наукових конференцій.

Основні методологічні положення, наукові розробки і результати дослідження апробовано на науково-практичних конференціях, в тому числі міжнародних, серед яких: міжнародна наукова конференція «Еколого-економічні проблеми у міжнародній торгівлі та інвестиціях» (Львів, 22-23 жовтня 2013 р.), III міжнародна наукова конференція «Еколого-економічні проблеми у міжнародній торгівлі та інвестиціях» (Львів, 20-21 жовтня та 2015 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Innovative potential of socio-economic systems: the challenges of the global world» (Лісабон, 30 червня 2016); Всеукраїнська науково-практична конференція «Наукові підходи до оцінки соціально-економічного потенціалу регіону» (Одеса, 23-24 грудня 2016 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні питання менеджменту та маркетингу» (Одеса, 17-18 березня 2017 р.).

Автореферат дисертації відповідає встановленим вимогам, його зміст ідентичний основним положенням дисертаційної роботи.

Дискусійні положення і зауваження щодо змісту дисертаційної роботи

Позитивно оцінюючи здобутки дисерантки, вважаємо за необхідне зазначити наступні дискусійні положення та зауваження до представленої дисертаційної роботи:

Перший підрозділ дисертації дещо перенасичений констатациєю відомих положень, які стосуються основних характеристик транспортної інфраструктури (с. 12-17). Доцільніше було б представити особливості

досліджуваних концептуальних підходів до розвитку транспортної інфраструктури з погляду її місця в економіці та впливу на економічне зростання, при цьому порівнявши їх між собою у табличній формі.

Основна увага дисертації спрямована на аналіз інвестиційного чинника розвитку транспортної інфраструктури, водночас недостатньо повно досліджені можливості та механізми фінансування інфраструктурних об'єктів за рахунок здійснення структурних та інституційних реформ, передусім реформ, пов'язаних з децентралізацією влади та розвитком регіональної економіки в економічному зростанні.

В другому розділі дисертації бракує аналізу неформальних інститутів, які обмежують можливість розвитку транспортної інфраструктури та підвищення ефективності її впливу на економічне зростання країн-членів ЄС, а також України в процесі європейської інтеграції.

Авторка не приділяє належної уваги дослідженню особливостей розвитку транспортної інфраструктури країн постсоціалістичного табору, які входили до ЄС, як зразок та приклад для наслідування Україною. Передусім це стосується досвіду розвитку транспортної інфраструктури Польщі, Чехії, Угорщини, Словаччини та інших держав.

Більше уваги у тексті дисертації слід було приділити впливу регіональної політики ЄС, а також децентралізації влади у постсоціалістичних державах, що межують з Україною, на розвиток транспортної інфраструктури та економічне зростання на різних стадіях підготовки до членства та вступу в ЄС.

Робота також виграла б у разі виявлення потенціалу транскордонного співробітництва та діяльності єврорегіонів у процесі розвитку транскордонних транспортних мереж та інтермодальних перевезень, а також для розробки пропозицій, спрямованих на використання Україною досвіду країн-членів ЄС у функціонуванні та модернізації транспортної інфраструктури.

Однак, вказані зауваження суттєво не впливають на загальну високу позитивну оцінку роботи О. Шиби, виконану на належному теоретико-методологічному і методичному рівні.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Шиби Оксани Андріївни на тему «Вплив розвитку транспортної інфраструктури на економічне зростання країн-членів Європейського Союзу» виконана на належному науковому рівні, містить достатню наукову новизну і поглиблює існуючі здобутки економічної науки. Дисертація є завершеною, самостійно підготовленою кваліфікаційною науковою працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані та практично цінні результати, що сприяють розв'язанню важливих наукових завдань, пов'язаних з дослідженням впливу розвитку транспортної інфраструктури на економічне зростання держав з урахуванням досвіду країн-членів ЄС.

За змістом, оформленням, новизною дослідження і практичним значенням дисертаційне дослідження відповідає вимогам пунктів 9, 10, 12,

13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника» затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 із змінами, внесеними згідно з Постановою КМ №656 від 19.08.2015р. Основні результати дослідження достатньо повно відображені у публікаціях автора. Зміст автореферату відповідає основним положенням дисертаційної роботи.

Актуальність обраної теми дисертації, ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій та рівень наукової новизни повністю відповідають вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук, а її автор – Шиба Оксана Андріївна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, доцент
завідувач відділу розвитку територіальних громад
і транскордонного співробітництва
ДУ «Інститут регіональних досліджень
імені М.І. Долішнього НАН України»

Борщевський В. В.

